

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשֶׁת וָאָרָא

כו' טבת תשע"ה

הפטרה: כה אמר ה' בקבצי.
שובבים ב', ה'

יציאת השבת ר"ת 17:50

מזמרים חודש שבט שיחול ביום רביעי

המולד בליל רביעי בשעה שתים, 125 דקות ושני חלקים
גיליון 464

יציאת השבת:

17:35

ירושלים: 17:35

כניסת השבת:

16:23

ירושלים: 16:20

בעל הבית האמיתי-רבונו של עולם

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים: (שמות פרק ז, כז), רבותינו זכרונם לברכה אמרו: "המכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים גרם להם שיעשו שלום ביניהם. כיצד? היה מחלוקת בין בני כוש ובין בני המצריים. המצריים אומרים עד כאן תחומנו והכושים אומרים עד כאן תחומנו. כיון שבאו הצפרדעים עשו שלום ביניהם. הגבול שהיו נכנסות הצפרדעים לתוכו הדבר ידוע שאין השדה שלו, שנאמר: "את כל גבולך" - גבולך ולא של אחרים". (מדרש רבה שמות פרשה י פסקה ב). המדרש מתאר כיצד מכת הצפרדעים הביאה איתה גם שלום עבור המצרים. מכיוון שהצפרדעים היו אך ורק בתוך גבול מצרים, יכלו המצרים להיעזר בהם על מנת לקבוע את גבול ארצם, ועל ידי כך להגיע לשלום עם שכניהם.

והנה אנו לומדים מזה פלא עצום, שהרי גם המצרים וגם אנשי כוש האמינו בנותן המכה בבורא עולם, ובדברי משה! שהרי משה אומר כי ה' יגוף את כל גבול מצרים בצפרדעים, ולפי זה הם קבעו את גבולותיה של ארץ מצרים, דבר שהיה מוסכם גם על בני כוש. ואולם עם כל אמונתם זו, עדיין החזיקו המצרים במריים שלא לשלח את בני ישראל.

עוד אפשר ללמוד מדרך מכה זו, אשר מצד אחד קבעה את הטריטוריה והגבולות של ארץ מצרים ומצד שני הראתה למצרים שאין להם טריטוריה כלל. ואכן, חוסר האפשרות של פרעה למנוע מהצפרדעים להיכנס לבית, לתנור, למיטה ואפילו בתוכם ממש, וכלשון הכתוב "בך", באה ללמד את פרעה ואת המצרים "כי אני ה'", יש בעל בית אמיתי לעולם והוא לא פרעה, שהרי פרעה לא יכל להתמודד עם מכה זו, אלא רק בורא העולם!

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

לְמוֹעַן תִּדְעַ כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ

בפרשה מתוארות המכות שהביא הקדוש ברוך על המצרים כעונש על אשר שעבדו את בני ישראל בפרך, אך היתה להם מטרה נוספת, לחזק את אמונתם של בני ישראל בבורא עולם – עד לשיא של "ויאמינו בה" ובמשה עבדו".

מכת הדם:

וְהָיָה דָם כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות ז) - אפילו בבורות ובשיחין ובמערות. ולא אלה בלבד, אלא וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים - המים שאובים שהחזיקו בכלי עץ ובכלי אבן. דבר אחר: וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים - באלהי העצים והאבנים שלהם. שאפילו פסיליהם היו פולטים ומוציאים דם. אפילו מה שהיה המצרי רוקק, היה דם: וְהִדְגָה אֲשֶׁר בַּיָּאֹר מֵתָה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֹר - מסרחון הדגים המתים. וְלֹא יָקְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן הַיָּאֹר - רצו כולם לשתות מים מכל מקוה מים אחר וממה שבכליהם.

וְהָיָה הַדָּם כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם - אמר ר' אבין הלוי ברבי: ממכת דם העשירו ישראל. כיצד - המצרי וישראל בבית אחד והגגית מלאה מים. ומצרי הלך למלאות הקיתון מתוכה. מוציאה - מלאה דם. הישראל שותה מים מתוך הגגית והמצרי אומר לו: תן לי בידך מעט מים, ונותן לו ונעשו דם. אומר לו: נשתה אני ואתה מן קערה אחת, וישראל שותה מים ומצרי דם. וכשהיה לוקח מישראל בדמים (בכסף) - היה שותה מים. מכאן העשירו ישראל!

מכת הצפרדע:

לימוד קידוש ה' ממכת הצפרדע

מובא בתלמוד (מסכת פסחים נג, ב): "עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתוב בהם (שמות ז, כח): 'ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריד ובמשארותיך', אימתי משארות (קערות בצק) מצויות אצל תנור? הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה".

כיצד למדו חנניה מישאל ועזריה מהצפרדעים? פירש רש"י: 'מה ראו. שלא דרשו וחי בהן ולא שימות בהן'. והקשו בתוספות, הרי מעשה זה היה בפרהסיא, כשבנה נבוכדנצר מלך בבל פסל ודרש מכולם להשתחוות לפסל, ובמקרה כזה יש למסור את הנפש אפילו על מצווה קלה? ותיירץ רבנו תם, שאותו הצלם לא היה עבודה זרה אלא אנדרטא שבנה נבוכדנצר לכבוד עצמו. ואילו רבנו יצחק פירש, שהיו יכולים לברוח קודם המעשה ולא ברחו! לפי התלמוד הם למדו זאת מן הצפרדעים. מכיוון שהציווי היה שיכנסו גם בתוך התנורים, נמצאו כאלו צפרדעים שהשליכו את עצמם לתוך התנור הבוהר בניגוד לטבעם ומתו! מכאן למדו חנניה, מישאל ועזריה, על אף שהיו יכולים לברוח, נשארו לקדש את השם.

חנניה מישאל ועזריה זוכים לקדש את שם ה' בזמן שהם נורקים לכבשן האש, שליחי המלך נשרפים מהאש האדירה ואילו הם מטיילים בתוך האש ואפילו בגדיהם אינם נחרכים. נבוכדנצר המופתע מבקש מהם לעלות מהכבשן ופותח בשבח לבורא עולם, תוכניות של חנניה מישאל ועזריה הצליחה מעבר למשוער, הם הצליחו לקדש את שמו של הקב"ה, עד שאפילו נבוכדנצר הרשע, פיאר את שמו של הקב"ה - זהו קידוש השם שיש בו מסר, לחיות על קידוש ה' גם לדורות הבאים.

מכת הכנים:

מכת כנים באה בלי התראה, שהקב"ה מתרה באדם פעם ראשונה ושניה, ואינו צריך להתרות בו בשלישית. וכן היה במכה שלישית מעד"ש וכן בשלישית מבאח"ב:

וַיַּעֲשׂוּ כֵן... וַתְּהִי הַפֶּגֶם בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה - משונה היתה מכת כנים משאר המכות, שהיתה גם בארץ גושן ובבני ישראל - קל עפר הארץ הנה כנים בכל ארץ מצרים - לרבות גושן, אלא שלא צערו אותם כלל - כך קבלו חכמים במסורת:

המכה הזו מכת בזיון היתה, וגם כשעברה, לא עברה לגמרי אלא וַתְּהִי הַפֶּגֶם - מאז ועד לאחר זמן רב היתה הארץ רוחשת כנים, שכך רצה הקב"ה שתהא מצרים בזויה בעיני ישראל ולא יחמדו לשבת בה: אמרו חכמים, שמאותה שעה בטלה העבודה מאבותינו ולא עבדו בלבנים, כיון שאי אפשר היה לעבוד בעפר מצרים עוד, עד שיצאו ישראל ממצרים:

מכת הערוב:

למה באה עליהם? כבר בטלה העבודה מעל ישראל בלבנים ובשדה אחרי המכות הראשונות ועדין לא שחררו את ישראל מלעבוד אותם. אז היו אומרים להם לישראל: צאו למדבר והביאו לנו דובים ואריות ונעשה קניגין ונשחק בהם; לפיכך הביא הערוב בגבולם:

מכת הדבר:

הנה יד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶה אִשְׂרָאֵל בְּשָׂדֶה (שמות ט) - ולא במקנה אשר בבתים. בפוסים, בחמרים, בגמלים, בפקר ובצאן - הרי חמשה מינים, כאומר: אצבע אלקים בכל אחד מן המינים, הרי יד ה' מלאה הויה בהם:

וַהֲפֹלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרַיִם - בשלישה מקומות נזכר לשון 'הפליה': במכת הדבר, בערוב, ובמכת בכורות. ושלשתן על ידי הקב"ה בלבד באו, ולא היה למשה ואהרן חלק בהן. רמז להם הקב"ה: אף על פי שהכל בריותי ואני מרחם על הכל, אפלה בין ישראל למצרים.

ולא ימות מִכָּל לֶבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר - אפילו התנה ישראל מאתמול עם המצרי שימכרו לו בהמתו ולא היה ביניהם אלא דבר בלבד בלי מעות, נצלה הבהמה של המצרי מן המכה, אפילו בהמה שהיתה ביד מצרים והיתה לו לישראל תרעומות עליה שיש לו חלק בה, היתה ניצולת, ובכך ידעו דינם של ישראל, ואפילו בהמה חציה של ישראל וחציה של מצרי, לא מתה.

מכת השחין:

קחו לָכֶם מֵלֵא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ פֶּבֶשֶׁן - נסים גדולים נעשו במכת השחין. משה ואהרן לקחו שניהם מלא חפניהם פִּיחַ כבשן, והעביר אהרן את מלא חפניו לחפניו של משה, והחזיקו חפניו של משה את חפניו שלו ושל אהרן. אדם זרק חץ למעלה אינו מהלך מאה אמה, ומשה זרק פִּיחַ הכבשן, דבר שאין בו ממש, וזרקו השמימה עד כסא הכבוד.

וַהֲיָה שְׁחִין אֲבַעֲבֶתֶת פֶּתַח בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה - רבי יהושע בן לוי אמר: שחין שהביא הקב"ה על המצריים במצרים, לח מבחון ויבש מבפנים. אם אדם חטא, בהמה מה חטאה? אלא אשריהן של הצדיקים ואשרי טפוליהן (הנטיפלים אליהם) שנאמר (תהלים לד): חֲנָה מִלֶּאֱדָה ה' סָבִיב לִירֵאָיו (אפילו כל אשר סביב להם); אוי להם לרשעים ואוי לטפוליהן:

וַיִּחָזֶק ה' אֶת לֵב פֶּרַעַה - עד כאן פרעה מכביד לבו ואילו מכאן ואילך ה' מוחזק לבו - לפי שממכת שחין ואילך כבר לא היה כח בפרעה לעמוד בסרובו כלבבו, אבל ה' הקשה את לבו:

מהלכות קידוש השם

א. כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר "ונקדשתי, בתוך בני ישראל". ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר "ולא תחללו, את שם קודשי". כיצד? בשעה שיעמוד גוי ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגו, יעבור ואל יהרג שנאמר במצוות, "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ולא שימות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו.

ב. במה דברים אמורים, בשאר מצוות חוץ מעבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלוש עבירות אלו, אם יאמר לו עובר על אחת מהן או תיהרג, ייהרג ואל יעבור. במה דברים אמורים, בזמן שהגוי מתכוון להנאת עצמו... אבל אם נתכוון להעבירו על המצוות בלבד אם היה בינו לבין עצמו, ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל ייהרג; ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל יהרג ואל יעבור, ואפילו לא נתכוון להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד. וכל הדברים האלו, שלא בשעת השמד. אבל בשעת השמד, והוא כשיעמוד מלך רשע כנבוכדנאצר וחבריו ויגזרו שמד על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצוות יהרג ואל יעבור, אפילו על אחת משאר מצוות, בין נאנס בתוך עשרה, בין נאנס בינו לבין גויים.

ג. וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל, הרי זה חילל את השם ברבים; ובטל מצות עשה שהיא קידוש השם, ועבר על מצות לא תעשה שהיא חילול השם. ואף על פי כן, מפני שעבר באונס, אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין, אפילו הרג באונס: שאין מלקין וממיתין, אלא לעובר ברצונו בעדים והתראה, שנאמר בנותן מזרעו למולך, "ונתתי אני את פני באיש ההוא" ומפי השמועה למדו, "ההוא" לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה.

ד. ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרגישים אחריו בשבילן, ואף על פי שאינם עבירות, הרי זה מחלל את השם: כגון שלוקח ואינו נותן דמי הלקח לאלתר, והוא שייש לו, ונמצאו המוכרין תובעין אותו, והוא מקיפן או שירבה בשחוק, או באכילה ושתייה אצל עמי הארץ וביניהן או שאין דיבורו בנחת עם הבריות, ואינו מקבלן בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים האלו. הכול לפי גודלו של חכם צריך שידקדק על עצמו, ויעשה לפנים משורת הדין.

ה. וכן אם דקדק החכם על עצמו, והיה דיבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עימהם, ומקבלן בסבר פנים יפות, ונעלב מהן ואינו עולבן, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עמוף בציצית מוכתר בתפילין, ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם הרבה עד שימצאו הכול מקלסין אותו ואוהבין אותו, ומתאווין למעשיו: הרי זה קידש את השם, ועליו הכתוב אומר "ויאמר לי, עבדי אתה ישראל, אשר כך אתפאר" (ישעיהו מט, ג). רמב"ם הלכות יסוה"ת.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עוזר בן עישה. תקוה בת עזיה. אלגרה בת ג'אן. מול בת ענולה. אברהם בן רחל. הראל בן אביגיל. יהודה גלר. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להתנחת נשמתו צה"ל ושבוייו בהם: אורון שאול. הדר גולדון. גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כין, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמת: הגר"ם יוסף זצוק"ל. הגר"ם אליהו זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. הרב שלמה צורף. יונה יונה. סופר מנחם. אליאור קדושים. הרב אברהם צוקרמן. יצחק עמירם. נדיר נחום. ניסים כהן. רובי צעיר. יצחק בן מול מורח. מרדכי ומשה מורח. ישראל אברהם נתן. מרדכי צאני. ראובן אלון בן נוסיה. יצחק ונעם אטיאס. ר' חיים אמוחה. לוי יצחק אבודי. אורן מועלם. אליהו טייטל. דוד הנ"ב. דוד גרססר. יואל דללי. עמוס דמרי. סינצמב משה יהודה. ישראל בן נגרה. רבי דוד הכהן. ישראל בן שושנה. נעים משה. אורן מורח. יצחק ושמואל אילוז. ניסים וסליקה שושן. יצחק ולאח אסטרונ. נדירה שמעון. מנחם לוי. אסתר בת תרד. אסתר חדר. חנה יצחק. דיה פונדק. אליהו בת פריחה. תרצה ודון. אסתר בת זוהרה. אסתר ועבר נחום. מרים ועטנו. עזיה עמוס. רות יעקב. דיה רחל לוי. נעיה בת מלוד. לאויה מוד. זוהרה בת חנה. עליה סין. שרה אליאל. יסבר ועקין. עשה דין. בריה סופר. רותי איל. סמבילה בת אלט. אסתר איבני. מביסה ידי. אילה שחר. ולע"ז הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שגדור, שושנה רוזה, רפאל פריץ, וציציליה צילה לבית שמחת ציטרון הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה